

УДК 351

М. М. Іжа,
д.політ.н., проф.,
директор ОРІДУ НАДУ,
заслужений працівник освіти України;

А. П. Маєв,
к.держ.упр.,
завідувач сектору міжнародних зв'язків ОРІДУ,
м. Одеса

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМИ АГЛОМЕРАЦІЯМИ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Розглянуто французький досвід управління міськими агломераціями в контексті реалізації реформи територіальної організації влади в Україні на сучасному етапі. Проаналізовано історію формування та розвиток Паризької агломерації, систему управління міськими агломераціями та законодавче забезпечення їх діяльності, окреслено можливі шляхи використання французького досвіду.

Ключові слова: агломерація, метрополія, мегаполіс, децентралізація, співробітництво територіальних громад

Постановка проблеми. Питання адміністративного устрою та взаємовідносин між різними рівнями влади є дуже актуальними на сучасному етапі в Україні. За роки незалежності жоден уряд не спромігся довести до завершення реформу територіальної організації влади. Як результат – Україна залишалася формально дуже централізованою, а реально – дуже регіоналізованою державою зі слабким місцевим самоврядуванням і загостренням міжрегіональних відмінностей, які використовувалися не для посилення конкурентоспроможності України, а для її ослаблення [8].

Нарешті влада зрозуміла, що без вирішення проблеми взаємовідносин між центром та регіонами, побудови оптимальної та збалансованої системи територіальної організації влади буде неможливо протистояти новим викликам, серед яких найбільш небезпечним залишається загроза сепаратизму та відцентрових тенденцій. 2014–2015 рр. стали роками бурхливого старту реформи децентралізації та закладення нових засад державної регіональної політики. Проте, зазначена реформа торкнулася насамперед невеликих громад,

які вже встигли відчутти переваги добровільного об'єднання та отримали додаткові джерела надходжень до місцевих бюджетів. У той же час залишаються невирішеними питання взаємовідносин між місцевою владою великих міст та прилеглих до них територій, їх узгодженого розвитку, що гостро постають як у столиці, так і в інших великих мегаполісах.

На сучасному етапі у світі помітно посилюються процеси урбанізації, більше половини населення світу живе в агломераціях, створюючи 80 % світового ВВП, і цей процес у майбутньому буде тільки посилюватись. За даними ООН, у 2050 р. 70 % світового населення буде проживати в агломераціях [4]. У цьому контексті може бути корисним європейський і, зокрема, французький досвід функціонування міських агломерацій, який ми розглянемо в цій статті.

Сьогодні вітчизняними й зарубіжними вченими зроблено значний науковий доробок щодо проблем формування та розвитку агломерацій. Цій проблематиці приділяли увагу такі відомі фахівці, як С. Богачов, Т. Зінченко, В. Осипов, А. Ткачук, О. Топчієв та багато інших. Проте, на нашу думку, існує необхідність подальшого опрацювання питань розвитку міських агломерацій саме в управлінському аспекті в контексті реформи територіальної організації влади, що триває в Україні.

Актуальність зазначеної проблеми яскраво демонструє приклад м. Київ. Аналіз свідчить, що до столиці щодня приїздять 558 тис. осіб, що становить 32 % населення всієї області. Це – додаткове величезне навантаження на міську інфраструктуру: вулиці, шляхи, мости, водогони, каналізацію та багато інших систем життєзабезпечення міста. Зростає й кількість тих, хто проживає в Києві на постійній основі. В СРСР спроби обмеження зростання найбільших центрів за допомогою заборонних заходів, і перш за все, інституту прописки були зроблені ще в 1930-х рр. У післявоєнні роки цим же шляхом, хоча і в більш спрощеному варіанті, пішла Угорщина, а за нею й інші країни Східної Європи.

У незалежній Україні попри те, що інститут прописки певний час зберігався, чисельність населення в Києві продовжувала й продовжує

збільшуватися. У столиці вже фактично проживає близько 4 млн людей, а чисельність населення Києва у 2025 р. становитиме, щонайменше, 5 млн осіб [6].

Подібні проблеми не є новими. Провідні європейські країни зустрічалися з ними ще кілька десятиліть тому, внаслідок чого у них напрацьовано певний досвід узгодження інтересів великого міста та прилеглих територій, який доцільно вивчити й оцінити з позиції використання в Україні.

З історії відомо, що перші міста в Європі з'явилися ще в епоху античності. Потім їх число значно збільшилося в період середньовіччя. Та й в новітній час їх кількість продовжувала, хоча і набагато повільніше, зростати. Відповідно зростало й число великих міст: уже до початку ХХ ст. Європа концентрувала в собі $\frac{1}{3}$ всіх великих міст світу. Не доводиться дивуватися тому, що саме цей регіон став батьківщиною міських агломерацій, яких уже на початку 1980-х рр. тут налічувалося близько 400. Серед них, цілком природно, особливо виділяються агломерації-мільйонери, які багато в чому визначають всю систему міського розселення.

Термін «агломерація» (від латин. *agglomerare* – приєдную, нагромаджую, накопичую) може бути визначений як зосередження населених пунктів (здебільшого міського типу) на певній території і групування їх за певними ознаками: виробничими, ремісничими, рекреаційними, культурологічними [7]. Міські агломерації формуються навколо одного великого або декількох міст і відповідно поділяються на моноцентричні та поліцентричні.

Практика утворення агломерацій (або метрополій), що поширена у багатьох європейських країнах, є особливо успішною у Франції, де навколо всіх великих міст формуються певні системи управління. Значною мірою це пов'язано з високим рівнем урбанізації, що становить 85,74 % [11].

Основними формами розселення міського населення у країні є місто й міська агломерація з урбанізаційним центром. Згідно зі стандартами французького Національного інституту статистики та економічних досліджень (Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques – INSEE) будь-яка велика агломерація є системою, що складається на основі взаємозв'язків між

центром, напівпериферією та периферією. Таких агломерацій у країні понад 45. Більшість агломерацій у Франції розміщуються навколо центральних міст, чисельність населення в яких не перевищує 300 тис. осіб. Наприклад, у Тулоні нараховується 180 тис. осіб, а в Екс-ан-Провансі – лише 141 тис. [13].

Найбільшою агломерацією протягом останніх десятиліть залишається Паризька, чисельність населення якої становить близька 10 млн осіб. Другу позицію серед найбільших агломерацій зберігає Марсельська, яка сформувалась у районі Прованс-Альпи-Лазурний Берег з урбанізаційним ядром у Марселі. Загальна чисельність населення цієї агломерації становить понад 1,45 млн осіб, а в Марселі проживає 0,85 млн осіб. Третьою за величиною йде Ліонська агломерація в районі Рона-Альпи (понад 1,34 млн осіб) з урбанізаційним ядром у Ліоні (0,48 млн осіб) [12].

У складі Паризької агломерації можна виділити кілька структурних елементів. Місто Париж давно вже вийшло за межі свого адміністративного кордону (департаменту Париж) і фактично виплеснулося в сусідні департаменти – О-де-Сен, Сена-Сен-Дені, Валь-де-Марн, практично повністю урбанізувавши їх. Цю зону міської забудови прийнято називати внутрішньої зоною передмість або «малою короною». У більш віддалених від Парижа департаментах утворилася зовнішня зона передмість – «велика корона» (урбанізовані ареали департаментів Сена-і-Марна, Івелін, Ессон і Валь-д'Уаз). Місто Париж разом з двома «коронами» і утворює той урбанізований ареал, який прийнято називати Паризької агломерацією, або Великим Парижем.

Розподіл території агломерації на місто і дві «корони» досить умовно, оскільки ніякого помітного кордону (наприклад, тривалої перерви у забудові) між окремими зонами немає. Міське метро, а тим більше регіональний експрес (RER), зшивають урбанізований простір воедино. Паризька агломерація являє собою єдиний просторовий організм. Система адміністративно-територіального поділу на департаменти була сформована у Франції 200 р. тому Наполеоном Бонапартом і з тих пір перетерпіла мало змін. У результаті Париж просто переріс свої адміністративні кордони і ступив за межі департаменту Париж (таблиця) [3].

Структура Паризької агломерації в історичному аспекті

Історичне ядро міста	Територія від Собору «Нотр дам де Парі» до площі Шарля де Голля (20 км ² , 0,6 млн жителів)
Центральна зона міста	Департамент Париж у межах старих кріпосних стін (105 км ² , 2,2 млн жителів)
Мала корона	Паризька агломерація у вузьких кордонах: департамент Париж разом з сусідніми департаментами О-де-Сен, Сена-Сен-Дені, Валь-де-Марн (460 км ² , 5,1 млн жителів)
Велика корона	Паризька агломерація у широких кордонах: департамент Париж разом з сусідніми департаментами О-де-Сен, Сена-Сен-Дені, Валь-де-Марн та урбанізованою зоною департаментів Сена-і-Марна, Івелін, Ессон і Валь-д'Уаз (1870 км ² , 10 млн жителів)
Паризькій регіон	Регіон Іль-де-Франс, 20 департаментів (90 км ² , 15 млн жителів)

Зазначимо, що Паризька агломерація не розвивалася хаотично. Спроби впорядкування розвитку Парижа здійснювалися протягом майже двохсот років. Першопрохідцем був префект Парижа барон Осман, який провів в XIX ст. повну реконструкцію Парижа. Він зніс старі кріпосні стіни і проклав знамените кільце бульварів, без яких Париж вже немислимий. Ця реконструкція тимчасово послабила проблеми старого міста, але розвиток промисловості притягував все нових жителів і нові підприємства.

Наприкінці 1930-х рр. з'явилася Генеральна схема розвитку Паризького регіону. Вона передбачала створення другого ядра агломерації – Париж-2, де зосередилися б усі управлінські функції, будівництво нових міст, переміщення жителів з ядра в передмістя. Від цієї ідеї згодом відмовилися, а реалізації генсхеми завадила війна.

У 1960-х рр. почали будуватися міста-супутники столиці. Спочатку було заплановано будівництво восьми міст, потім їх кількість була скорочена до п'яти, а планована кількість населення кожного зменшена з 300–1500 тис. жителів до 200–300 тис. Міста створювалися буквально на порожньому місці: будувалися житлові квартали (в основному індивідуальні будинки), виділялися промислові зони, куди різними пільгами залучали підприємства. У цих містах створювалася необхідна інфраструктура: транспортні шляхи, магазини, лікарні, школи, парки, кінотеатри і т. п. Нові міста повинні були в першу чергу зняти

демографічне навантаження з ядра агломерації. У місцях же їх розташування потрібно було забезпечити відносну рівновагу між житловим будівництвом, кількістю робочих місць і соціально-культурною сферою. Приблизно п'ята частина приросту населення в великій короні припала на ці нові міста [3].

У Франції найбільш розвинуте законодавство з управління агломераціями. Серед них можна виділити: класичні (загального права), їх більшість; з особливим статусом і фіскальними повноваженнями (Париж, Ліон); варіативні об'єднання з розподілом повноважень на договірній основі.

Паризька метрополія, що включає в себе комуну безпосередньо м. Париж, а також 124 комуни департаментів «малої корони» управляється Радою метрополії Великого Парижа (Conseil de la métropole du Grand Paris).

Також функціонує Асамблея мерів (Assemblée des maires) метрополії Великого Парижа, що включає мерів усіх муніципалітетів (комун), розташованих в межах юрисдикції метрополії. Асамблея збирається принаймні один раз на рік, щоб обговорити програму дій, заслухати звіт, сформулювати рекомендації до ради метрополії.

Нарешті, Рада з розвитку (Conseil de développement) є консультативним органом, що об'єднує економічних, соціальних і культурних партнерів метрополії Великого Парижа [15].

Формалізація відносини між Парижем і органами місцевої влади прилеглих територій відбулася відносно недавно. Прийнятий 27 січня 2014 р. Закон про модернізацію територіального управління і створення метрополій (Loi de modernisation de l'action publique territoriale et d'affirmation des métropoles, МАРТАМ) надав метрополії Великого Парижа статус публічної інституції міжкомунальної співпраці (Etablissement public de coopération intercommunale, ЕРСІ) з особливим статусом і фіскальними повноваженнями, що набули чинності з 1 січня 2016 р. [14].

Відповідно до закону МАРТАМ, новий статус, що закріплений статутом, а також власну представницьку асамблею отримали й інші метрополії країни. Статут, зокрема, встановлює перелік муніципалітетів, що входять до метрополії

і фіксує обов'язкові і факультативні повноваження, які переходять до неї від муніципалітетів. Далеко не всі метрополії утворюються навколо великих міст. Так, метрополія Руассі-Пеї-де-Франс об'єднує 42 комуни і має загальну кількість населення близька 350 тисяч осіб. Да і статус міста у Франції може мати комуна із кількістю населення 1000 осіб [16].

Практика показала, що розвиток метрополій нерідко супроводжується стійким економічним зростанням. Своєрідне економічне диво на межі сторіч продемонстрував Монпельє – адміністративний центр французького регіону Лангедок-Русільон. Наприкінці 1970-х рр. цей регіон був відомий лише тим, що тут відмінний клімат, виробляється дуже багато вина, а письменник Франсуа Рабле викладав медицину в місцевому університеті.

Сьогодні, через кілька десятиліть, тут як і раніше виробляють вина більше, ніж у Чилі, Південній Африці та Австралії разом узятих, проте внесок сільського господарства в економіку регіону сьогодні не перевищує 10 %. А понад 70 % дають високотехнологічні галузі – ІКТ, фармацевтика, «зелені» технології. Поряд з Парижем, Ліоном і Греноблем Монпельє перетворився в один з найбільших французьких центрів високих технологій, що спеціалізуються на медичних, інформаційних, агротехнічних і біотехнологіях, а також на відновлюваній енергетиці, управлінні водними ресурсами та їх регенерації. Населення міста (нині – єдиної агломерації Монпельє і прилеглих муніципалітетів) за цей термін подвоїлося. На відміну від решти Франції населення Монпельє молодіє – сьогодні 43 % постійних жителів агломерації молодше 30 років [9].

Розглядаючи іноземний досвід розвитку міст-мегаполісів слід враховувати, що практичне втілення будь-якої моделі пов'язано з відхиленнями від ідеальної схеми, переплетенням різних моделей між собою, використанням в рамках однієї моделі окремих ознак інших моделей. Крім того, практика організації управління в міських агломераціях в кожній країні визначається її географічними особливостями, історичними традиціями, особливостями її державного устрою, побудови і розвитку муніципальних систем.

У контексті вивчення іноземного досвіду фахівці роблять такі висновки:

- агломерація – це стратегічний інструмент комплексного розвитку території, від якого вирає і міський центр (рішення міських проблем: винесення частини виробництва, створення об'єктів транспортної та комунально-господарської інфраструктури, розвиток рекреаційних баз і т.п.) і оточення (більш високий рівень інженерно-технічного, соціально-культурного обслуговування та якості життя);

- агломерацію потрібно не створювати, а можна визнати її як суб'єкт, що сформувався об'єктивно на основі встановлення системи господарських зв'язків на території [2].

А. Ткачук формулює такі ключові тези щодо розвитку агломерацій в Україні [6]:

- агломерації – продукт урбанізації країни, що виникає і розвивається завдяки спеціалізації території, її залученості в єдиний транспортний, виробничий простір;

- там, де агломерації склались, виявляється природна потреба співпраці її суб'єктів, що стосується передусім планування території, громадського транспорту та спільної інфраструктури.

В українському законодавстві сьогодні немає чіткого визначення поняття «агломерація» та чітких критеріїв, які б допомогли встановити межі агломерацій. Наслідком цього є стихійне розростання територій міських агломерацій, а відсутність узгодженого механізму виділення земельних ділянок перешкоджає подальшому промислового розвитку агломерації, будівництву транспортних магістралей та розвитку інших об'єктів інфраструктури [2].

Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII вводить у систему об'єктів державної регіональної політики термін «мікрорегіон», визначаючи його як частину території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку [5]. За своєю сутністю поняття «міська агломерація» зіставне з цим законодавчо закріпленим визначенням.

Де-факто агломерації в Україні існували в радянський період та продовжили розвиватися після отримання незалежності, На сьогодні в Україні виділяють 19 великих міських агломерацій, у яких проживає близько 36 % населення. У складі цих 19 агломерацій особливе місце посідають п'ять найбільших міських агломерацій. За регіональним розподілом вони розташовані в центрі (Київська, Дніпропетровська), на сході (Харківська, Донецько-Макіївська) та півдні (Одеська) країни. [1]. Проте, де юре поняття «агломерація» як суб'єкт управління відсутній.

На нашу думку, вирішення проблем розвитку великих міст та їх взаємовідносин з прилеглими населеними пунктами може відбуватися двома способами. Перший – це інтеграція, або поглинання малих населених пунктів великим містом. Цей шлях є малоімовірним в контексті тенденцій до розвитку місцевого самоврядування в Україні. До того ж, повертаючись до Київської агломерації, важко повірити, що досить потужні в економічному плані околицьні громади підуть на об'єднання зі столицею. В інших регіонах подібна ситуація – всі проведені дослідження демонструють відсутність прагнення прилеглих сіл до об'єднання з великим містом.

Другий шлях – це співробітництво між громадами, для чого в Україні існує законодавча база, а саме Закон «Про співробітництво територіальних громад». Проте, міжмуніципальне співробітництво, яке могло би бути дуже ефективним, наприклад, в плані утилізації відходів, використовується дуже слабо, зокрема, по причині браку інформації про цей механізм. На сьогодні в Мінрегіоні зареєстровано всього 10 договорів про міжмуніципальне співробітництво. У Франції, наприклад, 90 % комун належать до різних міжмуніципальних об'єднань. У той же час співпрацювати можуть успішні громади, отже, спершу треба завершити процес об'єднання громад [10].

З урахуванням того, що процес добровільного об'єднання громад, який ще триває, практично не зачіпає великі міста, виникає побоювання того, що утворені навколо міста об'єднані громади заблокують його розвиток. Альтернативою цьому сценарію як раз і може бути створення агломерацій.

Варіант правового регулювання цього процесу має передбачати такі кроки:

- встановлення «обов'язкового» співробітництва в територіях з високою урбанізацією навколо найбільших українських міст;
- визначення нової форми співробітництва – «рада агломерації», яка має мінімальний перелік повноважень встановлений законом, що стосуються спільних інтересів територіальних громад, що входять до агломерації;
- покладення функцій виконавчого органу Ради агломерації на виконком міськради головного міста [6].

Як зазначалось, у Франції з часом дійшли до того, що тепер рада агломерації обирається на прямих виборах, має свій виконавчий орган і закріплені за нею власні податкові надходження.

В Україні на цьому етапі можна було б утворити раду агломерації за принципом рівного представництва з уже обраних депутатів місцевих рад. Рада агломерації могла б формувати для вирішення спільних проблем окремий бюджет, куди всі громади в обов'язковому порядку вносять рівні частки, наприклад 2–4 % свого бюджету. Виконком міста, навколо якого утворено агломерацію, отримавши виконавчі повноваження, в цих питаннях він буде підзвітний раді агломерації.

Від того, як швидко законодавець в особі Верховної Ради запровадить правове регулювання діяльності міських агломерацій, котрі вже де-факто утворилися навколо міст-мільйонників та більшості обласних центрів країни, залежать комфортність проживання і майбутній розвиток приблизно половини населення України [6].

Законодавче визначення поняття агломерації як суб'єкта управління та унормування її діяльності стане важливим компонентом успішного завершення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади і дозволить більш ефективно вирішувати нагальні проблеми великих міст і прилеглих населених пунктів: планування території, розвитку інфраструктури, утилізації відходів та ін. У підсумку це має запобігти потенційним конфліктам і забезпечити сталий розвиток територій.

Список використаних джерел:

1. Богачов С. Управління розвитком міських агломерацій в Україні: економіко-правові проблеми. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KBSOgSU9HD4J:nbuv.gov.ua/j-pdf/Skhid_2015_5_4.pdf+&cd=10&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 17.05.2017).
2. Лайко О. Інституціональні основи регулювання агломераційного процесу в Україні та Одещині. URL: <https://www.slideshare.net/CSIUKRAINE/ss-74577941> (дата звернення 17.05.2017).
3. Мирошникова Е. Большое сердце Франции. Парижская агломерация. URL: <http://geo.1september.ru/1999/45/geo45.htm> (дата звернення 17.05.2017).
4. Осіпов В. Конкурентоспроможність міських агломерацій: світові тренди та перспективи формування в Україні. Економічні інновації. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2014. Вип. 57. С. 283–296.
5. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4069%E0&skl=8.
6. Сергієнко О. Київ у кайданах околиць, або Як розвиватися українським мегаполісам? URL: <https://gazeta.dt.ua/internal/kiyiv-u-kaydanah-okolic-abo-yak-rozvivatisya-ukrayinskim-megapolisam-.html> (дата звернення 17.05.2017).
5. Словопедія економічна енциклопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/38/53392/376962.html>.
6. Ткачук А. Про децентралізацію, успіхи, ризики і роль парламенту. URL: <https://gazeta.dt.ua/internal/pro-decentralizaciyu-uspihi-riziki-i-rol-parlamentu-.html>.
7. Хорошо выдержанные инновации. URL: <https://sk.ru/news/b/press/archive/2012/04/16/statya-ob-aglomeracii-monpele-franciya-na-osnovanii-intervyu-s-viceprezidentom-aglomeracii-monpele-po-ekonomicheskomu-razvitiyu-zhilberom-pastorom-i-direktorom-po-mezhdunarodnomu-razvitiyu-aglomeracii-monpele-paskalem-riba.aspx> (дата звернення 17.05.2017).
8. Українці стали більше підтримувати реформу децентралізації. URL: <http://samoorg.com.ua/blog/2017/04/13/ukrayintsi-stali-bilshe-pidtrimuvati-reformu-detsentralizatsiyi-opituvannya/> (дата звернення 17.05.2017).
9. France: Degree of urbanization from 2001 to 2011 World Bank. URL: <http://www.statista.com/statistics/167202/urbanization-in-france> (дата звернення 17.05.2017).
10. France. Population urbaine (% de la population totale). URL: <http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/tend/FRA/fr/SP.URB.TOTL.IN.ZS.html> (дата звернення 17.05.2017).
11. INSEE: Résultats du recensement 2009. URL: http://www.adu-montbeliard.fr/fileadmin/Fichiers/Fond_documentaire/2012/SOC_2012_035.pdf (дата звернення 17.05.2017).
12. Loi n 2014-58 du 27 janvier 2014 de modernisation de l'action publique territoriale et d'affirmation des métropoles. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000028526298> (дата звернення 17.05.2017).
13. Métropole du Grand Paris. URL: <http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/institutions/approfondissements/metropole-du-grand-paris.html> (дата звернення 17.05.2017).
14. Vote des statuts de Roissy Pays de France. URL: <http://www.roissypaysdefrance.fr/Presentation/Competences-et-missions/Vote-des-statuts-de-Roissy-Pays-de-France> (дата звернення 17.05.2017).

Izha M. M., Maiev A. P. Some issues of urban agglomerations administration: French experience.

The article deals with the French experience of urban agglomerations administration in the context of implementation of the territorial power organization reform in Ukraine at the present stage. The history of the formation and development of the Paris agglomeration, the urban agglomerations administration system and the legislative provision of their activities are analyzed. Possible ways of using the French experience are outlined

Key words: agglomeration, metropolis, megalopolis, decentralization, cooperation of territorial communiti.

Надійшла до редколегії 01.07.2017 р.